

Zaključna sodba o Tumovem boju z goriško družbo in z njenimi prvaki je lahka. V njegovem boju se prepletata dva nujno vezana elementa: socialni upor demokracije zoper meščansko konservativnost in etični upor samostojnega, poštenega in značajnega človeka zoper oficialno vladajočo družbo z njeno tesnosrčnostjo, samozadovoljnostjo in z njenimi bednimi, nizkotnimi sredstvi političnega boja. Gotovo je Tumov boj s to, zgoraj obrazloženo ugotovitvijo zadostno oznamenovan za mladi rod — „mladi“ v najširšem, idejnem smislu — brez razlike svetovnega naziranja, za rod, ki si danes prizadeva — seveda v znamenju demokracije — razkleniti utesnjeni okvir našega narodnega življenja. Ali pa lahko starejši rod s svojimi priveski med današnjo mladino, rod, ki utesnjuje okvir našega narodnega življenja, to oznamovanje izpodbija? Da, lahko — toda le z votlimi čenčami à la dr. Breclj, s čenčami in sredstvi, kakršne je uporabljala slovenska oficialna družba v svojem boju zoper Tumo... Gotovo pa je mogoče moje oznamovanje Tumovega boja še kritično spopolniti — in tu bi vsekakor moralo povzeti besedo „Dejanje“, se odreči dr. Brecljevih čenč in priznati pomsrtno zmago moža, ki je bil v svojem življenju tarča tolikih in tako brezobzirnih napadov, a sam ni poznal ne zavisti ne sovraštva, moža, ki je zapisal (v pismu Iv. Regentu od 28. nov. 1921): „Nimam nikake žal besede proti nikomur, četudi sem bil dobrih 25 let najbolj obrekovan, kolikor poznam sploh politikov od vseh političnih strank.“

Dušan Kermauner.

(Dalje sledi).

Kronika

Glas proti medicinski fakulteti

Kot zapoznel refleks politike prvakov „liberalnega“ tabora v polpretekli dobi se nam zdi danes članek dr. Alojza Zalokarja o ljubljanski medicinski fakulteti (Misel in delo, I. V., št. 6—7), kot refleks tiste politike, ki jo je življenje samo tako odločno demantiralo, da so se pred njim potuhnili njeni takratni predstavniki. Samo potuhnili, kajti hotenja so ostala ista, samo način je drug. Ni to več ohola gesta gospodarja, ki z zavestjo sile, ki mu je dana, odkriva svoje načrte; previdno prišepetavanje je, ki naj zlomi vero, da bo slovenski človek z lastno močjo kdaj dozidal svoj dom. In vendar je slovensko življenje, kakor je danes klavrno in vredno biča, edino možni okvir in edino merilo našega dela. Le oni, ki so po lastni krivdi izgubili moč, da bi ga oblikovali, ga zanikavajo in ubijajo. Slabi delavci so in zato iščejo zunanjih zaveznikov, da bi se z njihovo pomočjo vrnili kot gospodarji.

Dvajsetletnica nepopolne slovenske medicinske fakultete je bila dr. Zalokarju povod, da je udaril po tej naši znanstveni instituciji, kritika njenega dela

čanje in gre svojo ravno pot, sploh ne more streti... Pač pa mu bo marsikaj uspelo v življenju, česar ne dosežejo nikdar tisti, ki šele v uničenju svojega bližnjega vidijo možnost za svojo porast. Dosegel bo celo to, česar morda ni pričakoval: mir in zadovoljnost srca, ono torej, kar pametni ljudje imenujejo srečo.“

Ali ni Tuma „kljub mnogobrojnim neuspehom“, ob katerih so si neiskreno meli roke njegovi obrekovalci, dosegel „mir in zadovoljnost srca“? Seveda ne v smislu filistrske malomeščanske samozadovoljnosti, ampak zato, ker je storil svojo družbeno dolžnost, ker je storil, kar je mogel, in ne samo, kar mu je veleval stan. Sam izpoveduje v „Spominih“ (str. 415), da je hotel predvsem ljudstvo vzgajati in da tako delo, „kakor je često malo vidno in ne nudi priznavanja, pa daje zavest, da je uspelo, občutek zadovoljstva in sreče“.

in razvoja mu je dala orožje. Res, obletnice nam ne smejo biti povod za prazne slavospeve. Noben izraz slovenskega življenja nam ne more biti narodna svetinja v tej meri, da ne bi opravičevali kritike, ki, čeprav boli, vendarle zdravi. Ne, preveč vere v slovenski razvoj je v nas, da bi poveličevali prazne fasade in zidali stavbo svoje znanosti in kulture na pesek. Narod za svojo afirmacijo ne rabi laži.

Bolj od slavospevov nam je potrebna kritika. Toda ne kritika, ki je samo zavesa nejasnim stremljenjem ali ki skuša zastreti razne politične interese, kateri so naperjeni proti bistvom našega življenja samega. Nič drugega pa ni omenjeni članek.

Nikdar ni bil dr. Zalokar naklonjen slovenski medicinski fakulteti. Novembra 1918. leta je, proti mnenju, naj se ta fakulteta ustanovi takoj, zagovarjal tezo „naj se na zagrebškem in beograjskem vseučilišču nastavijo slovenski asistenti in profesorji, ki bi tvorili jedro naše bodoče lastne univerze“ (Misel in delo, I. V., str. 122). Je gospod doktor stavil takrat res svoj predlog le zato, ker ni verjel, da zmoremo Slovenci že takoj dovolj kvalificiranih moči? Po njegovih nadaljnjih srečanjih s slovensko medicino bi sklepali, da ne. Marca 1955 je dr. Zalokar že ugotavljal: „Toda s samim jadikovanjem ni mogoče rešiti problema malega naroda, ki se tako groteskno kaže ravno v zdravniškem stanu in v zdravstveni literaturi. Iz točnega spoznanja se mora roditi pravičen sklep. Ta sklep pa nikakor ne more biti tak, da naj Slovenci proti vsem naravnim zakonom sforsirajo slovensko znanstveno avtarkijo. Ta sklep bi moral biti zdrav in naraven samo tedaj, če bi upošteval dejstvo, da smo Slovenci del jugoslovanskega naroda, in da moremo le skupno z drugimi Jugoslovani uspešno ustvarjati znanstveno literaturo in kulturo“ (Misel in delo, I. 1., str. 132). Mladi, temperamentnejši pristaši smeri dr. Zalokarja so nam gornje mnenje še bolj poudarili: „Ni važno, ali bo Ljubljana dobila popolno medicinsko fakulteto, mnogo važnejše je, da imamo vsaj eno medicinsko fakulteto v državi, pa bilo v kateremkoli mestu...“ (Naša misel, I. II., št. 8). Danes jugoslovanski nacionalistični krog ne kaže več tako očitno svojega nasprotja do slovenskega razvoja. Tudi dr. Zalokar zopet verjame v „poznejšo popolno medicinsko fakulteto“. Toda to je samo en del mnenja, istočasno nas prepričuje: „Spoznanje, da je bila ljubljanska medicinska fakulteta pre naglajno ustanovljena, se je porodilo jako zgodaj, toda iz tega spoznanja so se deloma prepoznali, deloma pa nezadostno izvajale konsekvence... Nekajkrat so bili že izdelani predlogi, po katerih naj bi se fakulteta sploh ukinila. Za ukinitve so se navajali finančni razlogi, nasprotniki so trdili, da so tri medicinske fakultete za mlado državo preveč. Nadalje je nacionalna koncepcija jugoslovanske države hotela tesneje povezati vse tri jugoslovanske univerze s tem, da bi se izpopolnile posamezne stroke v onih vseučiliških mestih, kjer so za posamezne stroke najpovoljnější pogoji, in da bi se tako v Beogradu kakor v Zagrebu in v Ljubljani reducirale nekatere fakultete, ki v teh mestih niso našle dovolj razvojnih možnosti“ (Misel in delo, I. V., ftr. 188—189).

Ker v svojem članku dr. Zalokar ves čas ugotavlja, da medicinska fakulteta v Ljubljani ni našla dovolj razvojnih možnosti, in ker vemo, da je pisec pristaš nacionalne koncepcije jugoslovanske države, nam mora biti sklep citiranega odstavka popolnoma nedvoumen. Dr. Zalokar in z njim skupina, katere viden predstavnik je, ima do slovenske medicinske fakultete samo zanikujoč odnos. Kritika mu služi, da razbija, ne da popravlja. Zato napisane misli nimajo vrednosti kritike, ampak le dr. Zalokarjevega priznanja.

Označili smo članek dr. Zalokarja kot zapoznel refleks politike dr. Kramarjevega tabora in sicer one politike, ki je bila dejanje v času njihove moči. Pozneje smo slišali samo besede, te so imele pretežno čisto drug zvok. Besede so reševale vsa vprašanja, na katere išče današnji človek odgovora, v taki abstraktnosti in oddaljenosti od življenja, da v nakazanih rešitvah ni bilo obvezne moči za dnevno delo. Misli dr. Zalokarja pa so preblizu medicinski fakulteti, da iz njegovih besed ne bi razbrali programa.

Lev Modic.

Majhna merila za velike dogodke

Pred tremi stoletji se je ob brezplodnosti skolastičnih dedukcij obrnil pogled mislecev na ta svet. Zdi se, da bi morali biti problemi, ki so s tem stopili v ospredje človeške dejavnosti in kjer gre konec konca za vprašanje človeškega življenja in njegovih odnosov, mislečemu človeku razumljivejši in da bo postala spoznana resnica močnejša in zato obveznejša. Ne gre samo za to, da si znamo svet razlagati, gre za to, da ga oblikujemo. Ta nujnost pa je zameglila tudi spoznanje samo, kajti prav zaradi obveznosti resnice jo motijo interesi, želje in hotenja človeka in človeških skupin, ki se izražajo v zaključenih nazorih, v idejnih borbah človeštva. Interesne povezanosti kalijo spoznanje, še več, skušajo si resnico podrediti. Zgodovina je prevzela funkcijo opravičevanja in utrjevanja svetovno nazorskih in političnih tendenc. Kakor nekoč z razlago biblije, se vrši danes borba za oblast v svetu z dokazi zgodovine.

V svoji knjigi o francoski kulturi omenja Ernst Robert Curtius ostrost borbe za pojmovanje francoske revolucije. Različne politične tendence, ki jih zastopajo avtorji študij o francoski revoluciji, različnost njihovih misli o ureditvi sveta, se nujno izraža tudi v njihovem vrednotenju francoske revolucije. V tej borbi za mesto, ki naj ga francoska revolucija zavzema v razvoju človeštva, je torej kaj malo zgodovinske sentimentalnosti, tudi je v njej vprašanje zgodovinske natančnosti skoraj da že postranskega pomena; težišče te borbe je v programu za danes in je v boju za bodočo ureditev sveta. Zanikanje vsake pozitivne razvojne vrednosti francoske revolucije izraža hotenje po novi hierarhični ureditvi sveta, na drugi strani pa se oni, ki priznavajo vrednost revolucije, dele po tem, da je enim dejanje absolutne vrednosti razglasitev osnovnih človeških in državljanskih pravic, torej prve liberalne osnove revolucije, drugim pa je težišče v razvojni črti, ki jo je ustvarila demokratična republika in z njo zmaga demokratičnih osnov političnega mišljenja.

Spominski dan te velike prelomnice človeške zgodovine je našel pri nas kaj klavrn odziv. Vendar ga kljub morda nasprotnemu hotenju ni mogel zamolčati nobeden vodilnih listov političnih grupacij na Slovenskem. Začudilo nas je, da so katoliške revije „Čas“ in „Dom in svet“ prešle molče preko dneva, ki se ga spominja ves kulturni svet, in da se o svojem gledanju na franc. revolucijo ne „Dejanje“ in ne „Delavska pravica“ nista jasno izpovedala. Vendar ne moremo smatrati, da vsi ti dele mnenje uvodničarja „Slovenca“.

V uvodniku „Slovenca“ (18. julija 1959) je Č. Ž. izrazil mnenje, da 14. julij, kot simbol francoske revolucije, pač ne more predstavljati „državnega praznika vsega človeštva“. Zaprl je oči pred stopetdesetletnim razvojem in avtoritativno razglasil slovenskemu ljudstvu, da ima proslava 150letnice samo francoski pomen, pomen francoskega narodnega praznika. Ni pa se mu ta omejitvev posrečila; takoj